

ПРОБЛЕМИ ВИШОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Шевченко-Савчинська Л.Г.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ АНГЛОМОВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (м.Київ)

Резюме. У статті описуються основні методичні проблеми, які виникають у ході викладання англійською мовою студентам дисципліни «Латинська мова та основи медичної термінології», зокрема, на заняттях, присвячених вивченню фонетики, основ морфології та спеціальних розділів «Клінічна термінологія» та «Рецептура». Автор пропонує своє бачення окресленого кола проблем та їх вирішення шляхом залучення закордонного досвіду і сучасних методик викладання латиномовної термінології у вищих медичних навчальних закладах.

Однією з ефективних і давно налагоджених НМУ імені О.О. Богомольця форм міжнародної співпраці є навчання громадян з-за кордону. Деканат по роботі з іноземними студентами в НМУ був організований 1965 р., за час його існування НМУ закінчили близько 2500 іноземних громадян із майже 80 країн світу: США, Швеції, Польщі, Греції, Нідерландів, Німеччини, Грузії, Туреччини, Індії, Ірану, Нігерії, Перу, Венесуели та ін. Однак навчання у тодішньому КМІ представників зарубіжжя розпочалося раніше, 1956 р., і спочатку проводилося виключно російською мовою, хоча незабаром після здобуття Україною незалежності з'явилися україномовні групи, які вивчали українську на підготовчому факультеті; нині ми знову повертаємося до цього корисного досвіду.

Пожвавлення міжнародних зв'язків НМУ на офіційному рівні (за минулі п'ять років налагоджено контакти з низкою відомих університетів, серед яких – Оксфордський (Велика Британія), Каролінський (Швеція), Університет Алабами (США) та ін., послідовний курс на євроінтеграцію, що відобразився, зокрема, у підписанні університетом Болонської декларації, наштовхнули на думку про необхідність відкриття англійської форми навчання. Впровадженню цієї ідеї передувала ретельна підготовча робота, спрямована на досягнення кінцевої мети – забезпечення належного рівня підготовки фахівців-медиків. Задля удосконалення володіння англійською

при кафедрі іноземних мов НМУ у 2003 р. було організовано курси для працівників (не лише викладачів, а й аспірантів та старших лаборантів) університету. Понад 250 осіб закінчили курси та отримали сертифікат, яким засвідчується право викладати у групах з англійською мовою навчання.

Кафедра латинської мови та основ медичної термінології була однією з тих, які першими приймали англійськомовних студентів, оскільки однойменна дисципліна включена до програми першого року навчання на всіх факультетах НМУ. У ході підготовки до викладання англійською мовою виникла низка питань методики викладання латинської медичної термінології іноземцям. Передусім ідеться про фонетику, яка як тема розглядається лише на двох перших заняттях, але закріплюється та удосконалюється протягом усього курсу.

Під час ознайомлення з напрацюваннями закордонних колег з'ясувалося, що не дуже інформативним та доволі загальним принципом читання: What you see is what you get [3; 2], не обмежуються сьогодні навіть автори посібників для тих, хто зацікавився латиною, не маючи спеціальної філологічної підготовки, а в більш ґрунтовних виданнях вказуються відмінності між вимовою довгих і коротких звуків, а також наводяться таблиці, у яких вимови латинських голосних вчать на прикладі сучасної англійської. Скорочений фрагмент такої таблиці:

Letter	Northern Southern English (recomended in scientific use)	English method (ancient names in English context)
a	As in <i>father</i>	As in <i>plate</i>
a	As in <i>about</i>	As in <i>cat</i> (when accented) or <i>about</i> (unaccented)
e	Like <i>a</i> in <i>plate</i>	As in <i>complete</i>
e	As in <i>pet</i>	As in <i>pet</i>
i	As in <i>machine</i>	As in <i>dine</i>
i	As in <i>pit</i>	—

Таким чином, для того, щоб навчити правильно читати, автори залучають в якості ілюстративного матеріалу англійську мову — чим успішно може скористатися український викладач в англійській аудиторії. Особливо корисним буде застосування цього прийому зі студентами, для яких англійська є рідною. В будь-якому разі потрібно навчити студентів правильно вимовляти латинські терміни, не дозволяючи читати написане латиною за правилами англійської мови. До цього іноді на перших заняттях схильні й українські студенти — це пов'язане з тим, що, на жаль, досі вивчення усіх сучасних європейських мов в Україні починається значно раніше за вивчення латинської, яка є основою для більшості з них. Що ж до англійських студентів, то при виборі методики викладання, зокрема, теми «Правила читання, наголос» викладач має пам'ятати про чималу різницю доуніверситетської підготовки першокурсників, прибулих із різних країн: деякі вивчали латину до вступу, а для інших латинська досі асоціювалася виключно з англійською мовою. Отже, на загал, процес засвоєння англійськими студентами правил читання потребує значної уваги, оскільки у тісному зв'язку з правильним артикулюванням медичних термінів перебуває їх правопис.

Водночас перед самим викладачем (у випадку якщо його досвід викладання англійською мовою ще малий) постає завдання правильної вимови тих медичних термінів, написання яких латинською та англійською мовами практично не відрізняється, наприклад: *Hydrogenium* — *hydrogen*, *pneumonia* — *pneumonia*, оскільки існує небезпека некоректної вимови цих термінів англійською під впливом латини.

Певні труднощі викладання латинських синтаксису та морфології в необхідному для засвоєння медичної термінології обсязі зумовлені різницею мовних систем: мова викладання. Зокрема, англійська є флективно-аналітичною, у

той час як латинська — флективно-синтетична мова, тобто така, у якій функціональна роль слова у словосполученні та реченні визначається за допомогою префіксів та закінчень — так само, як і в українській (чи російській), яку зазвичай вивчають іноземні студенти I—II курсу НМУ. Це означає, що при поясненні основ морфології та синтаксису латинської мови ми можемо покликатися на згадані слов'янські мови, оскільки утворення асоціативних зв'язків є дуже корисним допоміжним засобом у засвоєнні мовного матеріалу.

Традиційний метод вивчення латини базується на граматичному принципі, згідно з ним практичне оволодіння мовою відбувається на основі вивчення правил, тобто шляхом від окремих елементів до цілого — від слів і форм до фраз. Отже, такий метод можна назвати синтетичним — на відміну від аналітичного, який йому передував і був дієвим за тих історичних умов, коли латина існувала як комунікативна мова. Отож, синтетичний метод використовується при перекладах з рідної мови на латинську, оскільки вони здійснюються на основі граматичних правил, однак переклади з латинської мови ґрунтуються на аналізі. Таким чином, досягнути ефективності викладання латинської медичної термінології можливо лише шляхом поєднання обох цих методів — перекладаючи багатослівні терміни та рецептурні формулювання латиною і з латини. Ці питання особливо актуальні для опанування студентами спеціальної теми «Клінічна термінологія».

Розділ «Рецептура», як і «Клінічна термінологія», вивчається у другому семестрі і приступний для опанування лише за умови належного засвоєння граматико-морфологічних та синтаксичних правил. Також на підставі аналізу інформації з різноманітних джерел (сучасна закордонні видання, інтернет-ресурси) і зважаючи на те, що багатьма колективами в Україні нині готуються власні англійські підручники з латинської медичної термінології, потрібно

зазначити, що тема «Рецептура» у них не повинна бути дослівним перекладом відповідного розділу з україномовного підручника — написання цієї частини має передувати особливо ретельне вивчення специфіки оформлення медичних приписів в англomовних країнах. Як приклад існуючих відмінностей наведемо скорочений перелік деяких нині вживаних рецептурних скорочень, серед яких тільки перше використовується при оформленні латиномовної частини рецепта (але у більш скороченому вигляді — S.), інші у два не скорочуються, бо не вживаються у цій частині:

Sig— write, or let it be labeled (signa, signetur); **po**— orally, by mouth (per os); **pr**— rectally (per rectum); **qd**— every day (quaque die); **bid**— twice a day (bis in die); **qhs**—each night (quaque hora somni, meaning at bedtime); **pc**— after meals or not on an empty stomach (post cibum); **prn**— as needed (pro re nata, за потреби) [2].

Інший приклад стосується оформлення сигнатури в рецепті і унаочнює способи застосування наведених скорочень:

Sig: 1 po qid pc prn; тлумачення запису англійською звучить так: *this is directing the patient to take 1 tablet by mouth, four times a day, after meals, as needed*. Однак тут виявляється ще одна принципова відмінність у традиціях написання рецептів в Україні та за кордоном: у вступній лекції теми «Рецептура», що присвячена загальній структурі рецепта, український викладач повідомляє студентам, що у частині, яка називається «Сигнатура», лікар вказує дозування, спосіб і час приймання ліків; наступною тезою є те, що ця інформація призначається для пацієнта, а отже має бути написана державною або, за потреби і можливості, іншою, зрозумілою для нього мовою. В англomовному підручнику читаємо: *This information is given in the state language or language, which a patient can understand* [4; 46], хоча, зрозуміло, це не відповідає сучасним реаліям. Першим кроком до усунення цієї некоректності могло б стати уточнення: in Ukraine.

Таким чином, англomовне викладання відкриває перспективи розвитку як окремих структурних підрозділів, так і університету

загалом, оскільки є основним компонентом забезпечення функціонування двосторонніх академічних обмінів з іноземними університетами, приваблює студентів з-за кордону. У свою чергу, якість отриманих іноземцями знань сприяє досягненню визнання рівня університету світовою спільнотою, відкриває нові перспективи міжнародного співробітництва.

Сьогодні випускники НМУ працюють у кожній четвертій країні світу, збагачуючи своєю роботою скарбницю здобутків університету та поширюючи про нього інформацію далеко за межі України. Одним із принципів підписаної НМУ Болонської декларації є принцип мобільності, який передбачає вільний доступ студентів до можливості одержання освіти і практичної підготовки в обраному вищому навчальному закладі. Упродовж минулого року на університетських клінічних кафедрах стажувалися 22 іноземні студенти. Водночас 25 студентів НМУ пройшли стажування згідно із двосторонніми домовленостями та за програмою професійних обмінів Міжнародної федерації асоціацій студентів-медиків. **Conditio sine qua non** — їхнє вільне володіння англійською мовою. З досвіду наших українських колег відомо, що викладання професійних курсів англійською мовою забезпечує студентам розширення активного і пасивного словників професійних термінів; робить доступним до використання категорійний апарат, матеріали, джерела мовою оригіналу, а також спрощує їх розуміння та опрацювання; дає змогу продовжити вивчення проблеми за кордоном тощо.

Саме з цією метою виникла ідея запровадження в перспективі в НМУ викладання англійською для україномовної аудиторії. Піонером цієї справи в НМУ стала новостворена кафедра медичного менеджменту. Це означає, що для всіх нас на часі — розробка власних (чи, для початку, огляд існуючих) методик викладання предметів англійською для студентів, рідною мовою яких є українська. Оскільки ефективність опанування дисциплін будь-якого циклу значною мірою залежить від урахування викладачем комунікативно-культурної специфіки аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. William Gardner The Art of Reading Latin: How to Teach It Boston: Ginn & Co., 1887.
2. <http://www.walgreens.com/store/catalog/Contact-Lenses/ID=110024&navCount=0&navAction=push-tier2clense?tab=contacts>
3. Michael A. Covington Latin Pronunciation Demystified Program in Linguistics. University of Georgia Last revised November 23, 2009
4. Demchenko O., Zakaliuzhnyi M. The Language and the Fundamentals of Medical Terminology. — Ternopil, 2004.